

HOOFDSTUK 1

De jonge jaren

Met een tang trekt dr. Nicolaes Tulp het spierweefsel van de ontvelde linkerarm van een overledene opzij, terwijl een aantal geleerd uitzijnde heren aandachtig toekijkt. Het is 1632, het jaar waarin Rembrandt van Rijn met zijn penselen in *De anatomische les van dr. Nicolaes Tulp* vastlegt hoe het lichaam van de voor diefstal opgehangen Aris Kindt bijdraagt aan de kennis van de menselijke anatomie.

In deze tijd, de Gouden Eeuw, maakt de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden een ontzagwekkende economische en culturele bloei door. Twee aspecten van die bloeiperiode komen in dit schilderij van Rembrandt samen: de verbluffende schilderkunst en de even indrukwekkende ontwikkeling van de wetenschap. De republiek heeft de economische bloei in de nadagen van de Tachtigjarige Oorlog te danken aan het sterk opbloeiende handelsverkeer met de Oostzeelanden (de 'moedernegotie') en aan de activiteiten van de in 1602 opgerichte Vereenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Met de vergaarde weelde door de handel in specerijen en andere kostbare Aziatische producten kunnen kunstenaars als Rembrandt een goed belegde boterham verdienen en is er ruimte om de wereld wetenschappelijk te verkennen. In deze wereld ziet een zekere Thonisz Philipszn. op 24 oktober 1632 in Delft het levenslicht.

Delft

Het eerste teken dat bewaard is gebleven van het leven van Antoni van Leeuwenhoek is het doopregister van de Nieuwe Kerk in Delft. Op 4 november is de doop geregistreerd van Thonisz Philipszn., de zoon van moeder Grietje Jacobsdr. van den Berch en vader Philips Thonisz. Op dezelfde bladzijde van het doopregister treffen we Johannis, zoon van Reynier Jansz. Vos (geregistreerd op 31 oktober). Dat is niemand minder dan de vermaarde schilder Johannes Vermeer. Niemand wist toen dat deze pagina de komst van twee uitmuntende vertegenwoordigers van wetenschap en kunst aankondigde.

De familienaam 'Leeuwenhoek' heeft vermoedelijk betrekking op de plaats waar vader Philips en moeder Grietje met hun kinderen woonden. Het geboortehuis van Antoni staat namelijk op de hoek van de Leeuwenpoort en het Oosteinde in Delft. Dat huis is in 1928 gesloopt ten behoeve van de bouw van de katholieke Oostpoortschool.

Antoni's vader is, net als diens vader, mandenmaker. Hij behoort zeker tot de gegoede burgerij met een zekere welstand, niet deftig, maar zonder twijfel deugdzaam. Antoni's moeder trouwde eigenlijk beneden haar stand, want zij was afkomstig uit een familie van lakenhandelaren en brouwers. Haar voorouders zaten in stadsregeringen en iemand was zelfs 'raadsheer bij den Hove' geweest. Antoni groeit dus op in het milieu van misschien niet bijzonder welgestelde, maar toch respectabele burgers en handwerkslieden.

Naast Antoni krijgen Philips en Grietje vijf dochters: Margriete, Geertruyt, Neeltge, Maria en Catharina, en nog één zoon, Jacob. Zowel Geertruyt,

Bladzijde uit het doopregister van de Nieuwe Kerk in Delft. Bovenaan (31 oktober 1632) Johannis (Vermeer), onderaan (4 november 1632) Thonisz (Van Leeuwenhoek).

Links: *De anatomische les van dr. Nicolaes Tulp*. Rembrandt van Rijn, 1632.